

მოსწავლის ბიბლიოთეკა

ალექსანდრე ყაზბეგი

მოდღვარი

გაქურსულაქაურის
გამომცემლობა

მოძღვარი

I

კუდამაყრის ხეობას, თითქოს განგებ, გაუპია კავკასიის მთების უმთავრესი ძარღვი და ვინროს ხეობად შიგ შეჭედილა; ეს ხეობა ავდარსა და ნიაღვარს დაუხრამავს, მაღლობებიდგან ჩამონადენს ქვასა და ღორღსა უშველებელის ლოდებით გაუვსია და მეტისმეტად ძნელს გასავლელად შეუქნია. ხშირი და დაბურვილი ტყე, რომელიც ხეობას აქეთიქით ფერდობებზედ მისდევს, გახლართულა სხვადასხვა მხვევის მცენარეებით და ყოველი მოძრაობა უფრო მეტად გაუძნელებია. ხეობა თავდება თვალუნვდენელის ფრიალოთი, რომელიც, თითქოს განგებ, გზის მოსასპობლად სიგანეზედ გაჭხირებია და იქაურობას მუქარით და ამაყად გადმოჰყურებს. პირველისავე შეხედვით, ეს ადგილი იქამდის მკაცრად, გულისდამხურავად და სევდამომცველად გეჩვენებათ, რომ ნებაუნებლივ გაღონებთ და ამგვარის მდგომარეობის მიზეზი კი ვერ აგისხნიათ. მუდამ დაბურული, დაღვრემილი და შეკუმშული ბურსაჭირის ფრიალო ნისლს არასოდეს არ იშორებს და იმ ერთადერთს ბილიკსაცა ჰფარავს, რომელიც ქარსა და ავდარს გაუკვლევია; მკაცრი, მედიდური, შავად და ბნელად გადმოიყურება უზარმაზარი ფრიალო და, თითქოს განრისხებული, ყველას ექადის, ვინც კი მიკარებას გაუბედავს. ხშირი ბურუსი, მეტისმეტად ვინრო ბილიკი და ნესტი ფრიალოს წვერებს ანოტიოებს, შლის და ურიცხვს ხალხს და საქონელს იმსხვერპლებს ხოლმე. მაგრამ, თუ ასეთის უსიამოვნო შთაბეჭდილების მომხდენია ეს ფრიალო, ამის სამაგიეროდ, რანამს

გადასავალს გადასცდებით, თვალწინ მთელი ედემი გადაგემ-
ლებათ. თქვენ დაინახავთ საკმაო მანძილზედ გადაჭიმულს
ლელეს, ნაზისა და სურნელოვანის ბალახითა და ყვავილით შე-
მკულს. ვაკე ტაფობა, იმ საშინელის, გულის დამნაღვლებელის
გზის შემდეგ, კეკლუც პატარძალსავით მორთული მიგინვევს
და მიგიზიდავს, თავბრუდამხვევის ალერსით შემოგხარით
ნაზითა და დამყვავებელის ჰაერით; ვერცხლის გველსავით
მინდორზედ დაკლაკნილის მდინარის ჩუხჩუხს ტკბილს და-
მამშვიდებელს ნანათ მოგასმენთ.

ბურსაჭირის ლელე ედემია, რომელიც კაცს დახურულს გულს
გაუღებს, ჯავრს გაუქარწყლებს და სევდას აშორებს. ძნელად
შესძლებს მგზავრის გული, როგორც უნდა მიეშურებოდეს, რომ
აქ წუთს არ შესდგეს, წუთს არ გაგორდეს მწვანე მინდორზედ
და მეტის სიამოვნებით დაქანცული თავი წუთს თვალის მოტყ-
უებას არ მისცეს...

ბურსაჭირის ლელე ზაფხულობით უნდა ნახოს კაცმა, რომ
სრულიად გაიგოს და იგრძნოს მთის ბუნების სიტკბოება, მისი
მშვენიერება და ის წარმოუთქმელი ნეტარება, რომელსაც ადა-
მიანს გაუღვიძებს!.. აღტაცებაში მოჰყევხართ ხავერდოვანს
მწვანეს, სურნელოვანის ყვავილების ყნოსვა გათრობსთ და
ტკბილის ძილისკენ მიგიზიდავთ, მაგრამ თვით თვალებდახუ-
ჭულსაც კი განუწყვეტლივ ედემის კეკლუცნი გეჩვენებინან,
გიალერსებენ და სიცოცხლის სიტკბოებას გაგრძნობინებენ!

ამ ლელეს, თითქოს განგებ, დასამშვიდებლად ორ ჯარად
მისდევს უზარმაზარი, ცამდის ამართული მთები, რომლებიც ამ
წალკოტს დარაჯად შემოსდგომია, რომ უღირსი არ მიაკაროს
და უწმინდურის ფეხით არავის გააქელვინოს.

აი ასეთია საზაფხულო სადგური სნოსა და გუდამაყრის
ხეობის მეცხვარეებისა, რომელთაც ლალ ბუნებასთან ერთად
თავადაც გული ულაღდებათ და წმიდა ადგილების სიყვარული
ძვალსა და რბილში უჯდებათ...

ზაფხული იყო. ბურსაჭირის ღელეში ურიცხვი ცხვარი იდგა. მწყემსებს ჯალაბობა სანველად მიეყვანათ და ურიცხვს ყველსა და ერბოს ამზადებდნენ. ბუნებისგან დაყვავებული და გამხიარულებული მთიელები სიცოცხლის სიტკბოებას ეძლეოდნენ. ყველა მხიარულებდა, ყველა ხარობდა, ბუნების მშვენიერებით აღძრული გული მოუსვენრად ფართხალობდა, გაღლებული საქონელი თამამად დაფუნდრუკებდა. ნამით გაღვიძებული ყვავილები მზის შუქს ეკრძალებოდა; გაშმაგებული ფუტკრები მინდვრის კეკლუცთ თავს ევლებოდნენ და წყნარი ნიავი მათ ცელქად შესთამაშებდა, მზის შუქი ცას ანითლებდა და ოქროსფერად მოჰფენოდა ურიცხვს გოლიათებს. ყვავილის კოკრებს, ახლადგამონასკულებს, ოდნავ გადაეხადათ მწვანე პირბადე და გაღიმებული სახე მორცხვად გამოეჩინათ. აქა-იქ მთის წვერებზედ მოჩანდნენ მწყემსები და ამ განთიადს მიეგებებოდნენ სიმღერით, ან ჩამავალის მზის შუქს ესალმებოდნენ. ქალები ჯგუფ-ჯგუფად დადიოდნენ ხილის საკრეფად და მწყემსებს შავი ჟუჟუნა თვალები ისრად სხივს ესროდნენ. წყალზედ წასულნი მხიარულის ლხინით ერთობოდნენ და მალლა გაჰკიოდნენ:

სიცოცხლეა გაზაფხული!..

ყველგან მოძრაობა, ყველგან გრძნობა თავისი არსებობისა, ყველგან სიცოცხლის ნიშნად აღშფოთებული მოუსვენრობა და დაუცხრომელობა!.. სიტკბოების მჭმუნვარება, შერეული გამოურკვეველს წადილს, ყველგან ისე აფერადებდა სიცოცხლეს და იმდენის სიტკბოებით ავსებდა!

ყველა თვალმოჟუჟუნე გოგოს გული სძგერდა გაცხოველებული, გამთბარი შავ ბიჭაის ალერსით, ყველა შავ ბიჭას ეგრძნო სანეტარო გულისძგერა; ბაგენი სიმღერას წარმოსთქვამდნენ, ხელები ტაშსა სცემდნენ და გული დათამაშობდა; ეს ყველა უერთდებოდა ბუნების მოკმაზულობას და საერთო მეჯლიშისთვის მომართულიყო.

ამ საერთო შეხამებას, თითქოს განგებ, უფრო მეტის განსხვავების გამოსაჩენად, განშორებოდა ერთი ყმანვილი ქალი, გასაოცარის სილამაზისა და დაობლებული მარტოდ გასულიყო.

იმას ვერც ქალებში გარეულს ნახავდით, ვერც რომელსამე ფარეხში, ანუ ბინაში, ვერც ამხანაგთან და ტოლებთან! განცალკევებული დღე ღორღებში იმალებოდა, რადგანაც ტანისამოსი შემოსძარცვოდა და ხალხისა რცხვენოდა, რომ არ დაენახათ. თავის სამალავიდგან, ტყის ნადირსავით, მხოლოდ მაშინ გამოძვრებოდა, როდესაც სხვები, მუშაობით მოღალულნი და დღის სიტკბოებით დამტკბარ-დასუსტებულნი, განსვენებას ეძლეოდნენ. ღამის სტუმარი გამოვიდოდა მთვარის შუქზედ, მანვე სულსავით დაფათურებდა მინდვრად, წყლის პირად და, დღის შუქს მოკლებული, მთვარის სხივებით კმაყოფილდებოდა.

ქალი იქნებოდა ჩვიდმეტ-თვრამეტის წლისა, მაშასადამე, იმ ხანში, როდესაც მთაში არც ერთი გული უტოლოდ არა რჩება და ეს კი მარტო, სრულიად მარტო, უგზო-უკვლოდ დადიოდა. სიყმანვილესთან ერთად იყო ლამაზიც და ტანადიც, სიტყვით, ერთი იმ მთის ყვავილთაგანი, რომელსაც წუთს მოარშიყე არ აკლდება და ათობით და ოცობით თავმომწონე ბიჭებს მის დაპატრონებისათვის დაუფიქრებლად თავს გადაადებინებდა, საცხოვრებლიდგან ხელს ააღებინებდა და ათასი სიცოცხლე რომ ჰქონოდა, სუყველას ერთად მის ჟუჟუნას, თუმცა სევდიანს თვალებს შეაწირვინებდა. მაგრამ მისთვის არც მზრუნველი, არც პატრონი, არც გამფრთხილებელი... ისიც კი არავინ იცოდა, რითი სცხოვრებდა, რითი იკვებებოდა და სულს რითი იბრუნებდა!

აგერ მთვარემ ამოჰყო წვერი და, როდესაც ყველა ბინებში მიიძინეს, თვით ძაღლების ყეფის ხმაც კი შესწყდა, ქვის ძირიდგან მოჩვენებასავით გამოძვრა დასუსტებული და ჭმუნვარებამოცული ქალი. განწილი თმა, დაფიქრებული სახე, ნაფლეთ-

ნაკონკები, ტანისამოსის მაგივრად, უპატრონოს სწორედ ალს ამზგავსებდა.

გამოსვლისთანავე მიიხედ-მოიხედა, ამოიოხრა და მდინარისკენ გასწია; იქ დაჯდა, დაიბანა ხელები და პირი; დაღონებულმა გახედა მთვარის შუქით მოფენილს მთებს და დაფიქრდა.

წუთის სოფელო! უფალმა
შეგამკო ათასგვარადა,
ერთი რო კარგად მოაწყე,
ცხოს რად არ აგდებ ფარადა!..

წარმოსთქვა მწუხარის ხმით უცნობმა და მთვარეს დააკვირდა. ვინ იცის, ამ დროს რა ოცნებამ წაიღო უბედურის გონება; ვინ იცის, რა სურათები ეხატებოდა თვალწინ; ვინ იცის, რა წარსული გამოეგლო და კიდევ რას მოელოდა ცრუ და მუხთალის ბედისაგან... იმის სახეს ეტყობოდა, რომ ყოველი მოგონება, ყოველი წარმოდგენილი სურათი მძლავრს სიცხეს აღუძრავდა, უწყალოდ უკუნავედა გულ-მუცელს და მდუღარე ცრემლად გადმოეღვრებოდა. ცოტა ხანმაც გაიარა და ქალმა დაიწყო მოთქმით ტირილი, მაგრამ ისეთის მოთქმით, რომელიც ქვას გახეთქავდა და მიწას აადულებდა.

– ბეჩაუ! დაბრმების ამდენის ტირილითა! – მოისმა ხმა. უცნობი შეერთა, გაჩუმდა და ზეზედ წამოდგა.

ახლადმოსული იყო წამოსადეგის ტანისა, შუახნის დედაკაცი, გაბედულის, მაგრამ კეთილის სახით. ამხანაგად ჯოხისა, ხანჯლისა და ერთის ძაღლის მეტი არა ჰყვანდა-რა.

– რაისთვი ადექ?.. იჯექი, იჯექი!.. მეც ბატარას დავისვენებ, თორემ კარგადაი მთა მაქვს ასასვლელი... – დაჯდა ახლად მოსული და უცნობიც მოისვა გვერდით; მოიხსნა გუდა, ამოალაგა პური, ყველი და ხორცის ნაჭრები, მაგრამ მეორე ქალი ხელს არ ჰკიდებდა.

– აილე, ქალაუ!.. აილე, შე ბედშაო!.. შეჭამე ბატარაი, თორემ დაილევი, მოკვდები და სულს მავნეს მისცემ.

– უფალმა გილხინას... შენგან არ ვიკვებები?... ცხო რაი მაშავია? – წარმოსთქვა ყმანვილმა გოგომ და დაუმატა: – ძალად კი არ მოვიკლავ თავსა, მაგრამ ჩემთვის რა ბედენაა სიკვდილსიცოცხლე! სიკვდილი მომასვენებდა მაინც.

– სუ-ლა, სუ! უფალს ნუ აწყენ!.. აილე და ჭამე.

– ჯერ არ მშინან.

– რაი გეშეება, რომ მთელი დღე და ღამე ტირი? – უსაყვედურა დედაკაცმა, აილო ჯამი, ამოავსო წყალი და მისცა. – მოიბანე თვალები და ბატარაი კიდეც დალიე... გულს გიპოვნის და მადასაც გაგიხსნის.

გოგომ რჩევა მიიღო, მოიბანა თვალები, დალია წყალი და მეორე დედაკაცმა კი ჯაყოთი ხორცის ჭრა დაიწყო.

– მეც შენთან ვივახშმებ, რადგანაც პური არ მიჭამია... როგორი მკერდია!.. აილე, ქალაუ, აილე! – უთავაზებდა ხან ერთს ნაჭერს და ხან მეორეს.

დაღონებულმა ლუკმა აიღო, ჩაიდო პირში, დალეჭა, დალეჭა და გადმოყარა.

– ოჰ, ჰო, ჰო! როგორი მწარეა! – წარმოსთქვა იმან და ისევ წყალს დაეწაფა.

– კარგია-ლა, ჩე! რამ გაამწარა? აბა მე მიყურე, როგორა ეჭამ? – უთხრა მოულოდნელმა მასპინძელმა, რომელიც მართლა ისე ილუკმებოდა, თითქოს მთელი კვირა არა ეჭამა-რა. – ერთაი, ერთაი, ერთაი ლუკმაი შეჭამე და მერე თავად მოგინდების.

გოგომ გაუგონა, ძალა დაატანა თავისთავსა და, მართლა, რამდენიმე ლუკმის ჩაყლაპის შემდეგ, მადა გაეხსნა.

ორთავ ჭამა დაიწყეს და პურის ჭამის დროს არც ერთს ხმა აღარ ამოუღია, მასპინძელს – შიშით, რომ ქალი არ შეეკრთო, და სტუმარი კი ბუნების მოთხოვნილებას თავდავინწყებამდის მიეყვანა.

როდესაც ორთავ საკმარისად გული იჯერეს და შიმშილი მოიკლეს, ახლადმოსულმა უთხრა:

– მაი, ქალაუ, ჩემს ბინაში წამოდი!..

– ვერ წამოვალ, – ბეჩავად უპასუხა ქალმა და ცრემლები მოერიდა.

– რაისთვი ვერა, რაისთვი?

– იმისთვი რომა... – ქალი ჯერ შესდგა, შემდეგ საჩქაროდ დაუმატა: – რაი დაგიმალა... შენ არსად გამცემ... და მოწყალე-ბას არ მომაკლებ... თემს მოშორებულნი ვარ.

– თემსა! – წამოიძახა დედაკაცმა და უკან მიანყდა, თითქოს უწმინდურის სიახლოვესაც კი შეეძლო გაემურტლა და რამდენსმე ხანს დააცქერდა, სანამ სიტყვას მოახერხებდა. – რაისთვი? – ბოლოს ძლივს იკითხა იმან.

– იმისთვი, რომ... ნუ, ჩემო ყველავ! ნუ მათქმევინებ.

დედაკაცი გაჩუმდა, ჩაფიქრდა რამოდენსამე ხანს და ბოლოს ჰკითხა:

– ვისის გორისა ხარ?

– რად გინდა?

– არც რადა, ეგრე გკითხე... რაი გქვიან, არც მაგას მეტყვი?

– რად არა, თუ ღვთის ფიცს მომცემ, რომ არავის გააგებინებ ჩემს აქ ყოფნას.

– არა, აგრემც შვილები შემრჩების.

– მაყვალა.

– მაყვალაი? – წამოიძახა დედაკაცმა და გაფითრდა.

– ვიცი, ვიცი, ვინცა ხარ... ღვთის ფიცს გაძლევ, ქალობამც გამქრობია, თუ გაგცე... მაგრამ მაი, დედაის გულო, ჩამოდი ჩვენს ბინაში და ეგრე შეგინახავთ, წმინდის გივარგის მადლმა, რომ მზის შუქმა ვერ დაგინახოს, ნიავი ვერ მოგეკაროს.

– არა, შენაი ჭირაიმიე... უბედურს გზას მე დავადექ და შენც უბედურობაში ვერ გაგრევე.

– მე რაისთვი გამრევ?.. წამოდი... ერთაი შვილაი მყავს და ის

ჩემს უნებურს საქმეს ვერ დაიჭერს... თუ გაგვიგეს, ორანი ცხორანი გვყვანან და, ღვთის მადლმა, მაგ საქმეზედ გადავაგებთ და შენ კი მასპინძლობას გაგინევთ.

– გიშველოს უფალმა! ღვთის მადლმა, შენმა სიტყვებმა გული მოაღბო, სული მოასვენა, – უპასუხა მაცვალამ და დაუმატა: – სამანი ჩამისვეს... დამწყველეს, დამკრულეს მეცა და ისიც, ვინც ხელს მომანვდის... სოფლის ყბად აღება, ძნელია... აჰა, გატყობინებ და, თუ გინდა, ლუკმასაც ნულარ მომანვდი...

დედაკაცი დაფიქრდა და დალონდა; მეტად ძნელი იყო ამ სიტყვების გაგონება. მთაში აღზრდილი ადამიანი, რომელსაც წყევლისაც და ლოცვისაც სრული რწმუნება აქვს, რომელსაც სჯერა, რომ ხმა ღვთისა ხმა ერისა არის, – ძნელად იკისრებდა ამისთანა განსაცდელში ჩავარდნას. აქამდის იმან არ იცოდა, ლუკმას ვის აწვდიდა; ისა ხედავდა ყოვლად უსავანოს, უნუგეშო ქმნილებას, რომელსაც სულის მოსაბრუნებელი არა ჰქონდა და ლუკმას აწვდიდა; მაგრამ ეხლა რა უნდა ექნა? ეხლა, როდესაც გაიგო, რომ მისგან მიღებული თემისგან განდევნილია, მისგან გაკითხული, შეწყნარებული – ხალხისგან შეჩვენებული ყოფილა?! არამც თუ მხოლოდ დამნაშავეს სახელი იყო სამანში ჩატანებული, არამედ იმისიც, ვინც განდევნილს წყალს მიაწოდებდა, ლუკმას გაუშვერდა.

დედაკაცს ეტყობოდა, რომ მის არსებაში ორს მოპირდაპირე გრძნობას ბრძოლა ჰქონდა და არ იცოდა, რომელს მიჰკედლებოდა. ერთის მხრით რწმუნება, რომ თემის დებულება უნდა შეესრულებინა და მის დარღვევისთვის პასუხისმგებელი უნდა შექმნილიყო კაცისაცა და ღმერთის წინაშეც; მეორე მხარეს კი უბედური, რომელსაც მშველელი ხელი ეჭირვებოდა, უამისოდ ადამიანი ილუპებოდა და ქრისტიანი სული იკარგებოდა!.. მეტად ძნელი იყო გადაწყვეტა, მეტად ძნელი იყო უცნობისთვის არჩევა. ქვრივი ჯათია ობლისშვილისა მთელს გუდამაყარში გულკეთილობით განთქმული იყო, მისი მოძღვარი პირველს

ქრისტიანად სთვლიდა და მართლაც რომ ქრისტიანული თავ-განწირულებაც საკმარისი ჰქონდა.

– რა ვუყოთ, მაყვალაისი! – ბოლოს დაყვავებით უთხრა ჯათიამ. – ხალხი ცოდვილია და მხოლოდ ღმერთი – შეუცდომელი... ქრისტიანს ეგრე ვერ დავაგდებ, ნავიდეთ.

– ბეჩაო, ჩემო თავო! და ხალხში განა თავათ-ლა გამოვყობ თავსა? – უპასუხა ქალმა და მწარედ დაუმატა: – მაყვალაი მოკვდა ხალხისთვის, მაყვალაი აღარ არის.

– ნადირი შეგჭამს, ცხო რომ არა იყოს-რა. ეგრე საით იცხოვრებ. ეხლა კარგი... ცხორი აქაა, სანამ აქ ვიქნები, როგორც ღმერთს ვერ ვუღალატებ, ისე შენა... შენს კერძს არ მოგაკლებ, მაგრამ ზამთარს, ქალაუ! ზამთარს რაღასა იქ?.. ცხორი წავა და რამ უნდა დაგარჩინოს?

– უფალმა იცის, – მხრების აწევით უპასუხა ქალმა და დაუმატა: – თუ იმას უნდა – დამარჩენს, თუ არა და კაცისგან ხელი ვერ შეეფარების.

ბევრს ეცადა ჯათია, ბევრი ეწვალა, მაგრამ მაყვალა თავისას გაიძახოდა. ის ვერ მიეკარებოდა ხალხს, ის თავს ვერ გამოჰყოფდა იმათში, ვინც საუკუნოდ თავი მოსჭრა, ვინც სამუდამოდ მანდილი მოხადა.

ასე მიდიოდა მათი ცხოვრება მთელს ზაფხულსა. ჯათია თანდათან რწმუნდებოდა, რომ ქრისტიანის ამ დღეში ჩაგდება ღმერთის მოსაწონი არ უნდა ყოფილიყო, თუმცა ვერც ხალხს ამტყუნებდა, რომელიც სასტიკის მაგალითებით ნამუსისა და პატივის დაცვას ცდილობდა. მხოლოდ ერთი ვერ გადაეწყვიტა: მან არ იცოდა, ჰქონდა უფლება, რომ ხალხისაგან განწირული-სათვის მოწყალე ხელი მიეშვირა, თუ არა; და ამისთვის, როდესაც კი მაყვალასკენ გაემგზავრებოდა, ყოველთვის პირჯვარს გადაიწერდა და წყნარად წარმოსთქვამდა:

– უფალო, გული საშველად მერჯის და, თუ ცოდოს ჩავდივარ, შენ მაპატიე!

II

ზაფხულმა გაიარა და მშვენიერ, მწვანით მოსილს ბუნებას ფერი ჰკრთომოდა. დაჰბერა ჩრდილოეთის ქარმა, ყვავილებმა თავები დახარა, ბალახი მოიშუშა, მოდუნდა და დამჩვარდა; მწყრებმა დიდი ხანია თბილს ქვეყნებს მიმართეს და აღარც მერცხლების ჭიკჭიკი ისმოდა სადმე. მხიარული, მოლიმარე ცა ტყვიისფრად შეიცვალა და მოჭმუხვნილ-მოზურული სატირლად ემზადებოდა. გასუქებული, გათქვირებული საქონელიც გაჩუმებულიყო და მხიარული ბლავილი აღარსად ისმოდა. ათასში ერთ-გან ყოჩი ყოჩს თუ დაჰკრამდა სადმე, რომ შეცივიებული სხეული შაეთბო და გათოშილი სისხლი მოძრაობაში მოეყვანა. მწყემსებიც კი ძალზედ იჭუჭკებოდნენ ნაბდებში და დაბუზვილებს თავპირის გამოჩენა ეზარებოდათ. ღელეში ნისლი ჩამონვა კუთ-კუთად და შავად ჩამოაბნელა იქაურობა; ყველაფერი დაღონდა, ყველას მგლოვიარის სახე დაედო, გული ჩაიხურა; ჰაერი დანესტიანდა, დამძიმდა და წყაროს მხიარულს ხმაურობას აყრუებდა. ღამეები გადიდდა, ნადირი ცხვარს ეტანებოდა უფრო მეტად და ძაღლები აღარ ისვენებდნენ. გამოდარებული, მონმენდილი ჰაერი სწრაფად აიშლებოდა ხოლმე; აქა-იქ გაჩნდებოდა ნისლი, რომელიც თითქო მიწიდგან იზრდებოდა და ბოროტის ხელის მახვილსავით მთის წვერებზედ მიცურავდა, გამოჩნდებოდა მეორედგან და გაიძაბებოდა, მესამედგან მტვერსავით აღმა ავარდებოდა და ერთბაშად ტრიალს და რევას დაიწყებდა. ორპირი ქარი ერთმანერთს გრიალით შაეჯახებოდა და მედგრად ერთმანეთს მოხვედრილი, ორს თავგადადებულს ფალავანსავით, მოუტრიალდებოდა ერთმანერთს. ისმოდა სტვენა, ზუზუნნი მოუსვენარის ქარისა და მას უერთდებოდა გახარებული ხარხარი მავნე სულისა. ძაღდატანებული კლდე იშლებოდა და დაბლა გრიალით მოდიოდა; ავდრის წინამორბედი ჩკები და ყვავები ტრიალებდნენ და უსიამოვნო ჩხავილით სევდით გულსა

ჰბურავდნენ. ტკბილი, სასიამოვნო, კაცის გულის დამყვავებელი ბუნება თითქოს სოდომათ გადაქცეულიყო, სადაც მთელის ქვეყნის მაცდურნი მოგროებულყვნენ, გაემართათ მეჯლიში და საჯოჯოხეთო ხმაურობით დროს ატარებდნენ.

აიყარა ცხვარი და გასნია ჯერ სოფლებში ჩასასვლელად და შემდეგ ზამთრისთვის უფრო თბილს ადგილებში გასამგზავრებლად. ყველანი ცდილობდნენ, რომ მგზავრობაში წინ მოქცეულიყვნენ, რადგანაც ბურსაჭირის გასავლელი ვინრო იყო, დიდი სიფრთხილე უნდოდა და გავლის დროს მეტად აგვიანებდა, ზამთარი კი ახლოვდებოდა და მუდამ ჩაკუმშული ნისლი ამ ფლატო-ფრიალოებს არა შორდებოდა, ჟინჟლავდა და ავდარს ექადებოდა. გაიკრიფა ყველას ცხვარი, გარდა ჯათიასი, რომელიც როგორღაც გვიანობდა. ბოლოს, ისიც დაიძრა და დაცარიელდა გაცხოველებული ადგილები. მხიარული ხმაურობა შესცვალა სავაგლახო, უსიამოვნო, გულის მომწყველმა ხმაურობამ.

ცხვრის აყრის დროს ჯათიამ წამოავლო ხორაგით გაჭედილს გუდას ხელი, წამოიკიდა ზურგზედ და შვილს უთხრა:

– თქვენ გასნიეთ და სანამ ბურსაჭირის გასავალში მიხვალთ, მეც მოგენევით.

– კარგია-ღა, ჯათიასი, წამოდი! – უპასუხა მზრუნველობით შვილმა, – რაი დაგრჩენია აქა, რომ იგვიანებ?..

– სუ-ღა, იყურე! – შეუტია დედამ, – თავად ვიცი, რაიც დამრჩენია, შენ ცხორს მიხედე.

– მარტოკა რჩები ამ ჯოჯოხეთს ადგილსა და ვინ იცის, რაი შეგემთხვას.

– ნუ სდარდობ.

– მაი, მეც აქ დავრჩები შენთან და მერე ერთად წავიდეთ, – არ უსვენებდა შვილი.

– შენ რაიღა უნდა გამირიგო, რო დარჩე? – ამაყად ჰკითხა დედაკაცმა და დოინჯი შემოიყარა.